

Anmälan mot Barn- och utbildningsnämnden i Forshaga kommun; fråga om nämndens rätt att samtala med barn utan vårdnadshavarnas samtycke under en s.k. förhandsbedömning

---

Beslutet i korthet: Med anledning av en anmälan om oro för två barn gjorde barn- och utbildningsnämnden en s.k. förhandsbedömning för att avgöra om nämnden skulle inleda en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen, SoL. Under förhandsbedömningen samtalade nämndens handläggare med barnen utan vårdnadshavarnas samtycke. Socialnämnden har med stöd av 11 kap. 10 § tredje stycket SoL i vissa fall rätt att höra barnet utan vårdnadshavarnas samtycke. Bestämmelsen är dock begränsad till de situationer då nämnden har inlett en utredning om bl.a. barnets behov av skydd eller stöd. När det gäller socialnämndens samtal med barn under en förhandsbedömning kan samtal med barn som inte har sådan ålder eller mognad att de själva kan bestämma om sin medverkan således inte hållas utan vårdnadshavarens samtycke. I det aktuella fallet var barnen knappt 15 år respektive drygt 12 år gamla. Mot bakgrund av barnens ålder är det rimligt att utgå från att de själva kunde bestämma om de skulle tala med utredarna eller inte. Vårdnadshavarnas samtycke har därmed inte utgjort en förutsättning för att nämnden skulle få höra barnen under förhandsbedömningen. Det finns därför inte anledning för JO att kritisera barn- och utbildningsnämnden.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på socialtjänsten i Forshaga kommun. Han anförde bl.a. att socialtjänsten med anledning av en s.k. orosanmälan hade hört hans två söner BB (född 1999) och CC (född 2002) utan vårdnadshavarnas samtycke.

Utredning

JO lånade in socialtjänstens journalanteckningar om AA söner BB och CC för tiden januari–april 2014 från barn, familj- och utbildningsförvaltningen.

Efter genomgång av journalanteckningarna begärde JO att Barn- och utbildningsnämnden i Forshaga kommun skulle yttra sig över det som AA hade anført i sin anmälan om att hans söner hade hörts av socialtjänsten utan vårdnadshavarnas samtycke.

Barn- och utbildningsnämndens särskilda utskott anförde i sitt yttrande bl.a. följande:

Redogörelse för handläggning och myndighetens bedömning:

Det finns ett barn som berättat att hen blivit slagen i kontaktfamiljen. Hen har sagt det vid flera olika tillfällen till olika personer.

Händelsen polisanmälades men ledde inte till åtal. Socialtjänsten bedömde hens berättelser som trovärdiga. En tid därefter inkom en anmälan om att de biologiska barnen i kontaktfamiljen kan ha bevittnat våld eller själva blivit utsatta för våld.

Bedömning som gjordes på socialtjänsten var att ha klagörandesamtal med BB och CC utan vårdnadshavares samtycke eller kännedom. Detta utifrån att det kunde behöva vidtas åtgärder från socialtjänstens sida innan föräldrarna underrättades. Syftet var att klarlägga deras situation och behov. Vidare kunna informera om hur en eventuell utredning går till samt vilka insatser socialtjänsten kan erbjuda och vilket skydd som vid behov kan ges. Detta då anmälan handlade om misstänkt våld i hemmet. Det fanns en risk att berätta för föräldrarna innan samtalen. En risk är alltid att barn kan bli tystade eller negativt påverkade av sina föräldrar inför samtal med socialtjänsten.

Ett skäl som även vägdes in i bedömningen var att det pågick polisiär förundersökning. Anmälan som föranledde polisanmälan var allvarlig och bedömdes trovärdig varför enheten i samråd med Barnhus fattade beslut om att samtala med barnen utan samtycke och information till vårdnadshavare.

Efter samtal med barnen gjordes bedömningen att det inte behövdes någon utredning eller åtgärd från socialtjänsten.

Direkt efter samtalen och samma dag försökte handläggare nå vårdnadshavare för att undvika onödigt dröjsmål.

Vid en intressekonflikt och tolkning av lagstiftningen gällande klagörande samtal måste barnets intresse och barnperspektivet ha företräde framför den vuxnes.

AA kommenterade yttrandet.

Bedömning

AA har klagat på socialnämndens handläggning i flera avseenden. Jag har begränsat min granskning till frågan om nämndens handläggare under förhandsbedömningen hade rätt att tala med barnen utan vårdnadshavarnas samtycke.

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda en utredning av vad som genom en ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan ge skäl till någon åtgärd av nämnden (11 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen [2001:453], SoL).

Frågan om nämnden ska inleda en utredning eller inte med anledning av en anmälan om oro för barn avgörs från fall till fall genom en s.k. förhandsbedömning. En förhandsbedömning är inte en mindre utredning utan just en bedömning av om en utredning ska inledas eller inte. Mot den bakgrunden ska nämnden inte vidta några utredningsåtgärder. Inom ramen för förhandsbedömningen ska handläggaren vid nämndens förvaltning t.ex. inte hämta in uppgifter från någon utomstående (se bl.a. JO 1995/96 s. 312, dnr 4218-1994). En förhandsbedömning ska i första hand grundas på innehållet i anmälan och

nämndens tidigare kännedom om barnet eller familjen, t.ex. uppgifter i en personakt eller tidigare anmälningar (se bl.a. prop. 2012/13:10 s. 57 f. och JO 2012/13 s. 274, dnr 1909-2010).

Under förhandsbedömningen får nämnden ta kontakt med det barn och de vårdnadshavare som anmälan rör (se bl.a. prop. 2012/13:10 s. 58 och JO 2010/11 s. 353, dnr 2008-1964). JO har även uttalat att nämnden inom ramen för en förhandsbedömning under vissa förhållanden inte bara *får* utan *bör* kontakta vårdnadshavaren, upplysa om innehållet i anmälan och ge vårdnadshavaren tillfälle att bemöta uppgifterna (se bl.a. JO 1999/2000 s. 238, dnr 3561-1997).

Liksom vid all verksamhet inom socialtjänsten ska nämnden när den genomför en förhandsbedömning beakta bestämmelsen i 1 kap. 1 § tredje stycket SoL om att verksamheten ska bygga på respekt för människors integritet. I detta ligger bl.a. att nämnden måste väga de intrång i den personliga integriteten som en åtgärd från nämndens sida medför mot de intressen som nämnden har att tillgodose.

Socialnämndens möjlighet att tala med barn aktualiseras först och främst i utredningar om behovet av att ingripa till ett barns skydd eller stöd. När socialnämnden bedömer att ett samtal med barnet bör äga rum i en utredning och barnet har uppnått den ålder och mognad som krävs för att själv bestämma om sin medverkan, är det barnet som råder över om något samtal ska hållas. Barnets medgivande är då en både nödvändig och tillräcklig förutsättning för samtalet. Det innebär i sin tur att vårdnadshavarens samtycke till samtalet inte behöver hämtas in (prop. 2009/10:192 s. 16).

Tidigare gällde att om barnet inte hade uppnått den ålder och mognad som krävdes för att själv bestämma om sin medverkan i utredningen, kunde vårdnadshavarna förhindra att ett samtal hölls med barnet. Frågan om socialnämnden kunde tala med barnet föll nämligen inom vårdnadshavarnas bestämmanderätt enligt bestämmelserna i föräldrabalken (se JO:s beslut den 10 oktober 2005 i dnr 1059-2003 och 4857-2003).

Den 1 januari 2013 trädde en ny bestämmelse i kraft som ger socialnämnden rätt att tala med ett barn utan att först fråga vårdnadshavaren om lov och t.o.m. mot vårdnadshavarens uttryckliga vilja (11 kap. 10 § tredje stycket SoL). Socialnämndens rätt att höra barnet utan vårdnadshavarens samtycke med stöd av bestämmelsen är begränsad till de situationer då nämnden har inlett en utredning om bl.a. barnets behov av skydd eller stöd (prop. 2009/10:192 s. 17 f. och s. 33). Socialnämnden kan således inte åberopa bestämmelsen för att kunna höra ett barn under en förhandsbedömning.

När det gäller socialnämndens samtal med barn under en förhandsbedömning kan samtal med barn som inte har en sådan ålder eller mognad att de själva kan bestämma om sin medverkan således inte hållas utan vårdnadshavarens samtycke. Om barnet däremot på grund av sin ålder eller mognad själv kan avgöra om han

eller hon vill tala med socialnämndens handläggare behövs dock enligt min mening inte vårdnadshavarens godkännande för att samtalet ska få äga rum.

I det nu aktuella ärendet genomförde socialnämndens handläggare samtal med BB och CC utan att dessförinnan samråda med deras vårdnadshavare under en förhandsbedömning. Nämnden har i sitt remissvar inte angett vilka överväganden som låg till grund för att nämndens handläggare ansåg sig ha rätt att tala med barnen utan vårdnadshavarens samtycke. Detta leder i och för sig till vissa frågetecken när det gäller handläggningen. BB och CC var vid tillfället för samtalen knappt 15 år respektive drygt 12 år gamla. Mot bakgrund av pojkarnas ålder är det rimligt att utgå från att de själva kunde bestämma om de skulle tala med utredarna eller inte. Vårdnadshavarnas samtycke har därmed inte utgjort en förutsättning för att socialnämnden skulle få höra barnen under förhandsbedömningen. Det finns därför inte anledning för mig att kritisera barn- och utbildningsnämnden.

Samtalen genomfördes i barnens skola. Jag fattade den 26 maj 2016 beslut i ett annat ärende som rör förutsättningarna för att samtala med barn i skolan (JO:s ärende dnr 4225-2014). Jag går inte in på den frågan i detta ärende utan nöjer mig med att rent allmänt hänvisa till de uttalanden som jag har gjort i det beslutet.

Jag finner skäl att skicka en kopia av detta beslut till Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg för kännedom.

Ärendet avslutas med de uttalanden som jag har gjort.